

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» імені Т. Г. ШЕВЧЕНКА

ВАСЮТА ОЛЕНА ІГОРІВНА

УДК 378:364.442.2:613.86

**ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ
У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Чернігів – 2024

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
НОСОВЕЦЬ Наталія Михайлівна,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
проректор з наукової роботи.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
МЕХЕД Ольга Борисівна,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
завідувач кафедри біології;

доктор педагогічних наук, доцент
КЛОС Лілія Євгенівна,
Національний університет «Львівська політехніка»,
завідувач кафедри соціології та соціальної роботи.

Захист відбудеться 29 березня 2024 р. о 13.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 79.053.02 у Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (14013, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53).

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (14013, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53) та на офіційній сторінці спеціалізованої вченої ради: <http://chnpu.edu.ua/university/atuniversity/spetsializovani-vcheni-radi/d-79-053-02>

Автореферат розісланий 28 лютого 2024 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. В. Гаркуша

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Повномасштабна війна в Україні, пандемії останніх років створюють загрози життю і здоров'ю особистості. Проблема формування здоров'язберігаючої компетентності соціальних працівників, які надають безпосередню допомогу людям у складних життєвих обставинах, набуває особливої актуальності.

З одного боку, особливості організації навчання у ЗВО України у воєнний час, з іншого – інтегрованість України в єдиний європейський простір вищої освіти, вимагають орієнтації на світові стандарти підготовки соціальних працівників на засадах компетентнісного підходу, що пов'язано з новими викликами соціальної дійсності, постійною трансформацією соціального досвіду, реконструкцією сфери соціальних послуг, удосконаленням законодавства, розробкою інноваційних технологій соціальної роботи, змінами громадських потреб у розширенні спектру соціальних допомог, зростанням вимог соціуму до кваліфікації фахівців.

Ціллю навчання за спеціальністю «Соціальна робота», в результаті набуття компетентностей, має стати формування цілісної (на основі холістичного підходу – морально, фізично й духовно здорової) особистості фахівця, готового до професійної діяльності на всіх рівнях практики, до творчого розв'язання різного роду професійних завдань, здатного до саморозвитку, самоактуалізації, самореалізації. Таким чином, здоров'язберігаюча компетентність є засадничою для формування комплексу компетенцій майбутнього соціального працівника в процесі фахової підготовки у ЗВО, основою становлення та розвитку особистості фахівця соціальної сфери, що забезпечує умови для його професійного самовдосконалення.

Теоретико-методологічне підґрунтя підготовки фахівців на засадах здоров'язбереження створили відомі вітчизняні науковці: Ю. Бойчук, С. Гаркуша, С. Грищенко, Г. Жара, Н. Завидівська, Л. Клос, О. Мехед, М. Носко, Ю. Носко, С. Путров та ін. Використанню здоров'язбережувальних технологій присвятили свої дослідження науковці: О. Архипов, Т. Бережна, М. Близнюк, І. Бужина, О. Багінська, О. Ващенко, Г. Грибан, І. Голованова, С. Гуменюк, О. Дубогай, В. Єфімова, С. Кисла, Н. Макаренко, Ж. Малахова, В. Мірошник, О. Міхеєнко, Ю. Палічук, Л. Романенко, Л. Русин, З. Удич, І. Шапаренко та ін. У системі педагогічної освіти проблематиці культури здоров'я та його збереження присвятили свої дослідження: В. Бабич, Н. Башавець, Н. Белікова, О. Безкопильний, А. Бобро, Ю. Бойко, О. Бородіна, О. Вакуленко, О. Гладошук, В. Горащук, Б. Долинський, В. Москаленко, Г. Остапенко, А. Радченко, Л. Соколенко, Л. Сущенко, Є. Чернишова, О. Язловецька та ін.

Наукове осмислення соціальної роботи як цілісної системи, обґрунтування її категоріального апарату, методологічних засад, з'ясування актуальних проблем модернізації соціальної освіти зроблене такими українськими вченими: В. Андрущенко, В. Бехом, В. Кременем, М. Лукашевичем, В. Полтавцем та ін. Значний внесок у розробку питань теорії та практики,

технологій соціальної роботи зробили такі вітчизняні дослідники: О. Безпалько, І. Грига, С. Грищенко, М. Євтух, Л. Завацька, І. Зверева, А. Капська, Н. Кривоконь, Г. Попович, Т. Семигіна, О. Тополь, Л. Тюття, С. Харченко, В. Шахрай та ін. Серед вітчизняних науковців, які досліджують проблеми професійної підготовки соціальних працівників: С. Архипова, Р. Вайнола, В. Васильєв, М. Васильєва, Н. Гайдук, Т. Голубенко, Д. Данко, Є. Дедов, К. Дубич, О. Карпенко, І. Козубовська, Ю. Колодійчук, Т. Кондрашевська, В. Корнешук, С. Кубіцький, М. Лапіна, І. Мельничук, Н. Останіна, Ж. Петрочко, О. Пічкарь, В. Поліщук, А. Рідкодубська, В. Савицька, Г. Слосанська, Н. Тимошенко та ін.

Пріоритетним напрямком сучасних досліджень в галузі професійної підготовки фахівців соціальної сфери є проблематика формування професійної компетентності, розкриттю якої присвятили свої праці: І. Бех, В. Бондаренко, Н. Волкова, Т. Волковницька, Л. Вольнова, І. Гевко, В. Гладуш, П. Гусак, Л. Гусак, Л. Долинська, І. Козич, І. Мошта, І. Степаненко, М. Степаненко, Г. Тимошко, О. Торубара, О. Третяк, А. Стьопкіна, І. Трубник С. Чебоненко та ін. Професійну компетентність соціальних працівників досліджували: В. Баранюк, Д. Годлевська, Н. Горішна, Т. Децюк, Н. Зобенько, Р. Зозуляк-Случик, М. Кузьміна, Є. Миронюк, Л. Полівко, Е. Садовська, Д. Симонок А. Ярошенко та ін.

Огляд наукової літератури дозволяє стверджувати, що соціальна робота сполучена з ризиками для здоров'я соціальних працівників (психологічними та фізичними), тому важливим компонентом професіоналізму фахівців соціальної сфери є здоров'язберігаюча компетентність.

У педагогічній науці здоров'язберігаючу (валеологічну, здоров'язбережувальну) компетентність досліджували вітчизняні дослідники: О. Антонова, Т. Бойченко, Т. Бондаренко, О. Бондаренко, В. Борисенко, О. Васюта, О. Воеділова, Д. Воронін, Г. Григоренко, Л. Грицюк, В. Єлізаров, Н. Земська, Л. Клос, Н. Коцур, О. Ландо, А. Лякішева, Г. Мешко, Н. Поліщук, Л. Товкун, А. Турчинов, В. Успенська та ін.

Отже, дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців за темою здоров'язбереження, становлять ґрунтовну науково-методологічну базу та створюють необхідні соціально-педагогічні умови для подальшого вивчення окресленої проблематики. Проте, аналіз наукової літератури, інформаційних джерел, навчальних планів з фахової підготовки соціальних працівників та дисертаційних робіт в галузі збереження здоров'я свідчить про те, що проблема формування здоров'язберігаючої компетентності соціальних працівників у процесі фахової підготовки, попри актуальність, є недостатньо розробленою у теорії та методиці професійної освіти, вона не була предметом окремого вивчення та на практиці, в змісті навчання не виділені навчальні дисципліни, які формують здоров'язберігаючу компетентність. Саме це і обумовило вибір теми дисертаційного дослідження: **«Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана в межах НДР держбюджетного фінансування «Комплексна соціальна допомога вразливим категоріям населення як пріоритетний напрям соціальної політики України» (№ 0118U002061) на базі НПУ імені М. П. Драгоманова у 2018-2020 рр., за якою О. Васюта обіймала посаду старшого наукового співробітника, а також ініціативних НДР «Соціально-психологічні аспекти середовищної грамотності» (№ 0106U004103) на базі Чернігівського державного інституту економіки і управління, «Віталістський вимір теорії і практики соціальної роботи» (№ 0111U005742) на базі Чернігівського національного технологічного університету.

Тема дисертаційного дослідження затверджена вченою радою Чернігівського Національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (протокол № 7 від 23 лютого 2011 року) та узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 7 від 27 вересня 2011 року) у такому формулюванні: «Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін» (13.00.04).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та емпіричній верифікації ефективності моделі формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати соціально-педагогічні передумови вдосконалення професійної підготовки соціальних працівників, зокрема, формування їх здоров'язберігаючої компетентності.

2. З'ясувати організаційно-педагогічні умови, зміст та структуру формування здоров'язберігаючої компетентності фахівців соціальної роботи у процесі професійної підготовки.

3. Побудувати модель формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін.

4. Розробити критерії оцінювання та зазначити рівні сформованості здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників.

5. Емпірично перевірити ефективність змісту, технологій та організаційно-педагогічних умов моделі формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в умовах ЗВО.

Предмет дослідження – модель формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін.

Гіпотеза дослідження: підвищенню якості формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін сприятиме застосування моделі, яка включає

спрямованість на здоров'язбереження змісту та технологій освіти, організаційно-педагогічних умов освітнього процесу, особистісний розвиток, засвоєння професійно-важливих валеологічних знань, вироблення професійних умінь, здібностей та навичок використання здоров'язберігаючих технологій на практиці, підвищення професійної самоусвідомленості, самоконтролю тощо.

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань використовувались такі **методи дослідження**: *теоретичні*: аналіз і синтез науково-методичної літератури з метою визначення понятійно-категоріального апарату та стану теоретичної й практичної розробленості проблеми дослідження; ідентифікація, класифікація, порівняння, систематизація та узагальнення з метою вивчення змісту й особливостей професійної діяльності соціальних працівників, складових елементів моделі їх професіоналізму та ролі здоров'язберігаючої компетентності; конкретизація дослідження проводилось в контексті вивчення певних організаційно-педагогічних умов професійного навчання фахівців соціальної роботи; контент-аналіз програмово-методичної документації та навчальних планів; *емпіричні*: моделювання задля побудови «Моделі формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін»; опитування, бесіда, анкетування, рейтинг, самооцінка, експертна оцінка, тестування, спостереження для діагностики рівня сформованості здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у ЗВО; структурний аналіз для визначення структури здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників, педагогічний експеримент з метою перевірки ефективності «Моделі формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін»; *статистичні*: методи математичної обробки даних з метою оцінки вірогідності результатів педагогічного експерименту (критерій Пірсона χ^2).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що *вперше*:

– розглянуто у науково-педагогічному дискурсі поняття «формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін», що розуміємо як результат інтегрування знань, умінь, навичок набутих у процесі вивчення спеціальних дисциплін, проходження практик та самовдосконалення в цілісне особистісне новоутворення, яке характеризується здатністю до збереження, зміцнення та розвитку здоров'я та виконання професійної діяльності на більш високому здоров'яохоронному рівні;

– визначено структуру здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників, що включає компоненти: мотиваційно-ціннісний (світоглядні та ціннісні орієнтації, інтереси, погляди, переконання, мотиви), когнітивний (професійно важливі валеологічні знання), професійно-практичний (професійна спрямованість, професійні здібності, уміння, навички, професійна самосвідомість), саморегулятивний (самоконтроль, самооцінка, самокерування, саморозвиток, самовдосконалення, самоосвіта, саногенне мислення, навички й поведінка);

– побудовано «Модель формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін»;

– розроблено критерії визначення рівнів та надані якісні характеристики показників сформованості компонентів здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників;

– експериментально перевірено ефективність змісту, технологій та організаційно-педагогічних умов моделі формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін;

уточнено: – концепт «здоров'язберігаюча компетентність», зміст якого передбачає активні суб'єктні дії з формування нових знань, умінь та якостей, спрямованих не лише на збереження здоров'я на сталому рівні, а і його розвиток, використання особистісного потенціалу для його вдосконалення та зміцнення;

– основні наукові підходи до формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників;

– структурно-логічну схему викладання дисциплін підготовки бакалаврів соціальної роботи;

– організаційно-педагогічні умови, технології формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників;

удосконалено зміст спеціальних дисциплін, які доповнені навчальними модулями і темами, спрямованими на формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників.

Подальшого розвитку набули традиційні та інноваційні форми та методи формування здоров'язберігаючої компетентності в умовах професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у ЗВО.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані результати мають навчально-методичне значення: подана теоретично обґрунтована і методологічно виважена модель формування здоров'язберігаючої компетентності як важливого елементу професіоналізму фахівця соціальної роботи; визначенні компоненти здоров'язберігаючої компетентності соціальних працівників, зміст, організаційно-педагогічні умови та технології, що ефективно впливають на її формування в умовах професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Результати можуть бути використані для вдосконалення змісту підготовки майбутніх соціальних працівників у ЗВО, вдосконалення навчальних модулів з різних дисциплін на засадах здоров'язбереження та розробки спецкурсів і факультативних занять.

Результати дослідження впроваджені в освітній процес: Чернігівського Національного технологічного університету (довідка № 903/04-957 від 25.03.2015 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 179 від 12.01.2022 р.); Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (довідка № 2 від 12.05.2023 р.) та в практику діяльності соціальної установи: Іудейська релігійна громада міста Чернігова (довідка № 3 від 24.09.2023 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, що представлені в дисертації, одержані автором самостійно. 12 фахових статей підготовлені одноосібно, 2 статті написані у співавторстві. У статті [5] авторкою описані компоненти репродуктивних установок молоді як регуляторів соціальної поведінки (когнітивні, афективні, конативні) та охарактеризовані мотивації (економічні, соціальні, психологічні). У статті [26] подані головні засади охорони, підтримки та збереження здоров'я майбутніх соціальних працівників, розкриті форми та методи формування у них здоров'язберігаючої компетентності під час вивчення ряду спеціальних дисциплін відповідного спрямування у ЗВО. Опубліковані 2 колективні монографії. У монографії [3] авторці належить глава «Система змішаного навчання у закладах вищої освіти». У монографії [6] авторкою написана глава «Основи формування компетенцій здоров'язбереження в процесі підготовки бакалаврів галузі знань 23 «Соціальна робота» спеціальності 232 «Соціальне забезпечення».

Апробація результатів дисертації. Основні положення доповідалися:

– на засіданнях кафедр професійної освіти та безпеки життєдіяльності, педагогіки, психології і методики технологічної освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка;

– міжнародних науково-практичних конференціях: «Підготовка майбутніх фахівців у післявоєнний період. Нові можливості співпраці з міжнародними інституціями»: міжнародний круглий стіл (м. Київ, 2022 р.); II, VIII, IX, XI Міжнародних науково-практичних конференціях «Соціальна політика: концепції, технології, перспективи» (Київ, 2013 р., 2018 р., 2019 р., 2021 р.); «Підготовка фахівців соціальної сфери в умовах дуальної освіти» (Київ, 2020 р.); «Стратегії та модули соціального буття сучасної людини: захист та допомога» (м. Чернігів, 2019 р.); «Імперативи поступу України в умовах цивілізаційних викликів сучасного світу» (Київ, 2015 р.); «Проблеми громадянського поступу українського суспільства: філософсько-правові та соціально-психологічні аспекти» (Чернігів, 2015 р.); «Юність науки – 2011, 2012» (Чернігів, 2011 р., 2012 р.); II, III, IV Міжнародних науково-практичних конференціях «Імперативи розвитку України в умовах глобалізації» (Чернігів, 2010 р., 2011 р., 2012 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти» (Тернопіль, 2011 р.); «Соціальна робота як чинник гуманізації суспільного буття: український та міжнародний досвід» (Чернігів, 2010 р.) та ін.;

– всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми соціальної роботи: досвід і перспективи» (Інтернет-конференція, Кам'янець-Подільський, 2019 р.), «Соціальна робота та сучасність: тенденції, виклики, перспективи» (з міжнародною участю, Чернігів, 2013 р.); XIV Всеукраїнська наукова конференція молодих вчених «Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях молодих вчених» (Черкаси, 2012 р.) та ін.;

– регіональних конференціях: Звітно-наукова конференція викладачів, аспірантів, докторантів і студентів НПУ М. П. Драгоманова «Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету» (Київ, 2018 р., 2019 р.,

2021 р.); Обласна науково-практична конференція «Аудит території в контексті формування культури особистої безпеки» (Чернігів, 2013 р.) та ін.

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дисертаційного дослідження викладені у 28 публікаціях авторки, з них: 2 статті – у іноземних виданнях, 12 – статті у наукових виданнях, що визнаються як фахові з педагогічних наук; 2 – колективні монографії; 9 – наукових праць апробаційного характеру і 3 – наукові праці, які додатково відображають матеріали дисертації.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (388, з яких 46 – англійською мовою) і додатків та викладена на 197 сторінках основного тексту. Робота містить 14 таблиць, 20 рисунків та додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтована актуальність і доцільність вивчення проблеми формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників; розкритий зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами; визначені об'єкт, предмет, мета, завдання та методи дослідження; зазначена наукова новизна та практичне значення; надана інформація про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У **першому розділі** «*Теоретичні основи формування здоров'язберігаючої компетентності соціальних працівників*» проаналізовані соціально-педагогічні передумови для вдосконалення професійної підготовки соціальних працівників на засадах компетентнісного підходу, вивчені проблеми формування професійної компетентності соціальних працівників у педагогічній теорії та практиці, розкрита сутність здоров'язберігаючої компетентності соціальних працівників як головного концепту дослідження.

З'ясовано, що потреба у здійсненні соціальної роботи зростає у кризові періоди, особливо під час війни, коли соціальні проблеми поглинають величезні маси людей і компетентність соціальних працівників вимагає надзвичайно широкого спектру знань, цінностей, навичок та якостей, які допомагають їм справлятися зі складними професійними ситуаціями.

Відмічено, що у сучасній практиці професійної підготовки соціальних працівників відбувся перехід до компетентнісного підходу у визначенні її змісту та методів, що фактично означає переорієнтацію з процесу освіти на її результат у діяльнісному вимірі. Встановлено, що формування професійної компетентності соціального працівника – цілісний і безперервний процес розвитку практичної, освітньої й дослідницької діяльності особистості у соціальній сфері, орієнтований на здобуття професійних знань, умінь, навичок і особистісних та професійно важливих якостей, адекватних кваліфікаційним вимогам. Загальні вимоги щодо компетентності соціального працівника обумовлені специфікою соціальних послуг, які він надає індивідуумам або групам, що потребують допомоги у розв'язанні складних життєво важливих питань, подоланні труднощів, пов'язаних зі складним соціальним або економічним становищем, здоров'ям, віком, адикціями, девіаціями тощо.

Обґрунтовано, що важливою передумовою формування професійної компетентності соціального працівника є готовність особистості до діяльності в соціальній сфері та до розвитку й саморозвитку. Професійну компетентність визначено як якісну характеристику суб'єкта діяльності, що відображає інтегральний характер його підготовки та готовність особистості до реалізації цієї діяльності. Встановлено, що однією з провідних професійних компетентностей соціального працівника є компетенція в галузі охорони, збереження та укріплення здоров'я, знання форм та методів використання здоров'я-зберігаючих технологій. Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників є невід'ємною частиною професійної підготовки в цілому.

Розкрите значення терміну «здоров'язберігаюча», що утворений двома словами: «здоров'я» – стан нормального функціонування організму, доброго самопочуття людини та «зберігаюча» – акт. дієприк. тепер. ч. від «зберігати» (знач.: тримати цілим, не давати зникнути, зруйнуватися; дбати про добрий стан, не давати йому погіршуватись, не втрачати якихось властивостей, якостей; захищатися від небезпек; дбайливо ставитися, не розтрачувати). Оскільки концептуально наше дослідження орієнтоване не лише на здоров'язбережувальність (збереження здоров'я на сталому рівні), а і його розвиток, використання особистісного потенціалу для його вдосконалення та зміцнення, тому найбільш влучним є застосування терміну «здоров'язберігаюча компетентність», зміст якого включає активні суб'єктні дії з формування нових знань, умінь та якостей.

У другому розділі *«Методологія формування здоров'язберігаючої компетентності фахівців соціальної роботи у процесі професійної підготовки»* обґрунтовані зміст та організаційно-педагогічні умови формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників; побудована «Модель формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників в процесі вивчення спеціальних дисциплін»; запропоновані критерії оцінювання рівня сформованості здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників. За допомогою структурного аналізу була складена «Структурно-логічна схема викладання дисциплін», проаналізований зміст усіх дисциплін та виділені спеціальні дисципліни; визначена комплексна «Структура здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників», в якій виділяємо такі компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, професійно-практичний та саморегулятивний.

Мотиваційно-ціннісний компонент характеризує спрямованість особистості на здоров'язбереження, проявляє усвідомлення цінності життя, значимості здоров'я, визначає міру домагання майбутнього соціального працівника у використанні особистісних та професійно-практичних можливостей щодо охорони і збереження власного здоров'я та реалізації здоров'язберігаючих технологій у профдіяльності. Складові компоненту: світоглядні та ціннісні орієнтації, інтереси, погляди, переконання тощо. Встановлено, що низький рівень мотивації та невизнання цінності здоров'я

унеможлиблює формування здоров'язберігаючої компетентності та призводить до неефективності теоретично-практичної професійної підготовки в соціальній сфері; деформація мотиваційно-ціннісних орієнтацій або втрата інтересу до питань збереження власного здоров'я внаслідок певних обставин (психоемоційний стрес, складні життєві обставини тощо) призводить до втрати професійної компетентності.

Зазначено, що когнітивний компонент містить: загальнопрофесійні знання про культуру здоров'я; психолого-педагогічні знання про закономірності всебічного розвитку особистості; інтегровані предметні знання про цінності здоров'я та здорового способу життя; методичні знання про застосування здоров'язберігаючих технологій у соціальній роботі та ефективні заходи щодо особистої безпеки життєдіяльності й оточуючого середовища; науково-практичні знання щодо профілактики негативних явищ та професійних захворювань; знання про сучасні засоби психофізичної діагностики стану здоров'я та їх застосування на практиці.

Обґрунтовано, що професійно-практичний компонент спрямований на засвоєння технологій збереження, відновлення та розвитку здоров'я як власного, так і клієнтів соціальної роботи. Виходячи з особистісно-функціонального підходу, в його структурі виділені складові: професійна самосвідомість; професійно важливі якості, здібності, практичні уміння та навички збереження здоров'я. Зазначено, що основу для здоров'язберігаючих дій професіонала складають його особистісні якості, сформовані у відповідності до основних концепцій збереження і охорони здоров'я. Вважаємо основними уміннями та навичками: володіння сучасними засобами психофізичної діагностики стану здоров'я та вміння їх застосовувати на практиці, вміння проектувати індивідуальні траєкторії розвитку і вдосконалювати способи збереження здоров'я, а також загально-педагогічні та професійні здатності.

Обґрунтовано, що саморегулятивний компонент включає: самоконтроль, самооцінку, самокерування, самовдосконалення, саморозвиток, самоосвіту, самовиховання, саногенне мислення, саногенні уміння, навички та поведінку; вміння складати програму індивідуального розвитку, створювати власну оздоровчу систему; готовність особистості до самопроєктування, самоврядування, самокорекції; здатність оптимально застосовувати засоби збереження, відновлення і зміцнення здоров'я; прагнення до постійного підвищення рівня валеологічних знань та вдосконалення професійної майстерності. Розроблені критерії оцінки рівнів сформованості здоров'я зберігаючої компетентності (низький, середній, достатньо високий та високий), основні показники та їх якісні характеристики.

Розроблена «Модель формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін» (рис. 1), у якій представлені: теоретико-методологічні основи формування здоров'язберігаючої компетентності; організаційно-педагогічні умови; форми і методи формування здоров'язберігаючої компетентності; оцінка рівнів за критеріями та показниками.

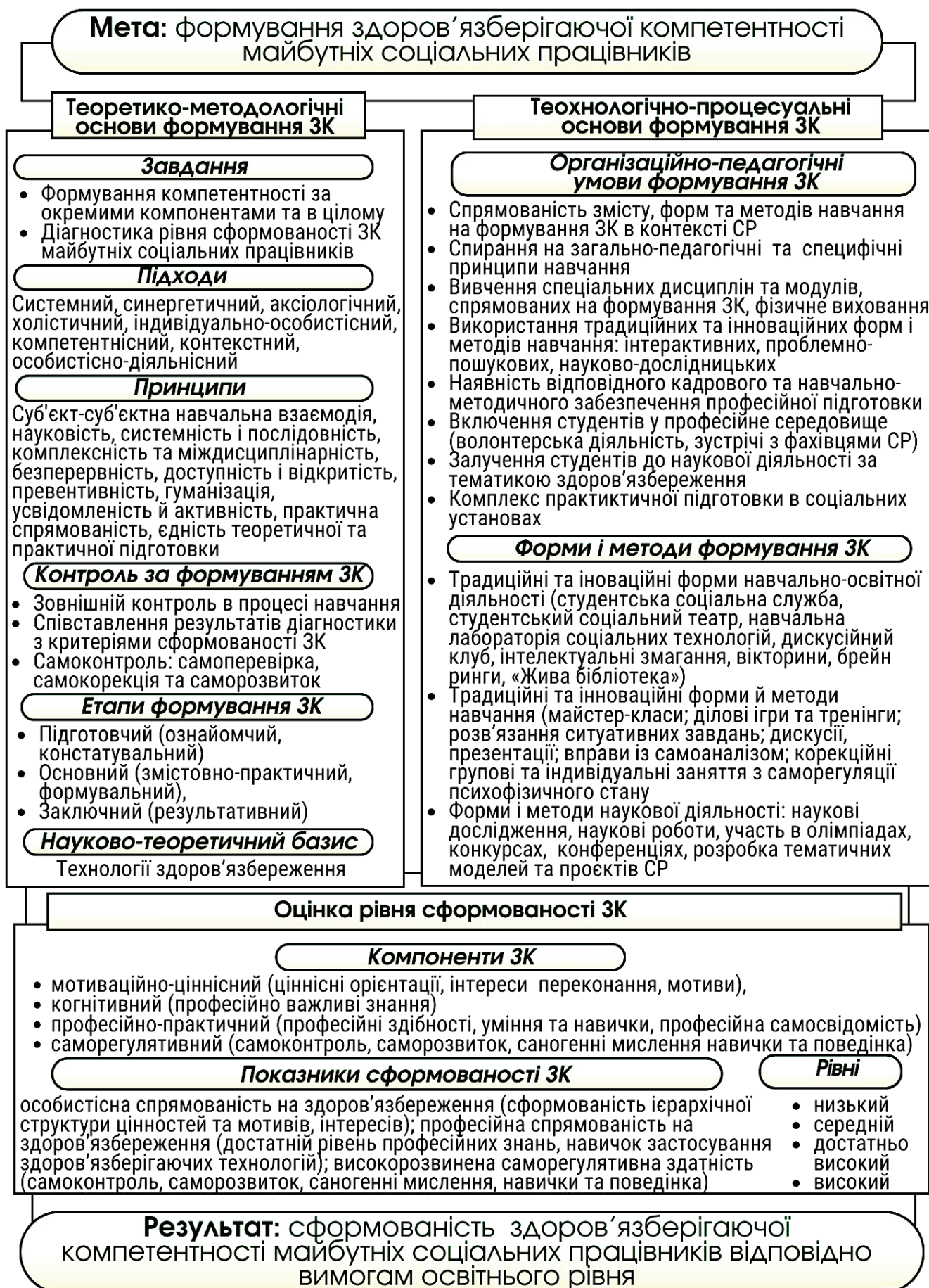

Рис. 1. Модель формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін

Запропоновано результатами вважати: сформованість ієрархічної структури ціннісних орієнтацій та мотивів відповідно еталонній, наявність інтересу, поглядів та переконань у необхідності здоров'язбереження та здорового способу життя; сформованість комплексу професійно важливих щодо здоров'язбереження знань; сформованість професійної спрямованості, професійної самосвідомості, комплексу особистісних якостей, професійних здібностей, умінь та навичок застосування здоров'язберігаючих технологій у професійній діяльності; наявність адекватної самооцінки, високого рівня самоконтролю, здатності до самокерування, самовиховання, самоосвіти, володіння навичками саморегуляції здоров'я, сформованість саногенного мислення та навичок.

У третьому розділі *«Емпіричне дослідження ефективності моделі формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін»* описані етапи організації дослідно-експериментальної роботи з перевірки ефективності моделі формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників; продемонстрована динаміка якості формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників, зроблений аналіз результатів емпіричного дослідження з перевірки ефективності моделі формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників.

Дослідно-експериментальна робота з формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників була проведена за розробленою нами моделлю зі студентами, які навчалися за спеціальністю «Соціальна робота», освітнього рівня «бакалавр». Експериментальну групу склали 143 особи (студенти Чернігівського державного інституту економіки і управління та Чернігівського державного інституту права, соціальних технологій та праці, нині – об'єднаного в ЗВО НУ «Чернігівська політехніка»). Контрольну групу склали 150 осіб (студенти Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, Запорізького національного університету, Запорізького Національного технічного університету). Обрані для проведення експериментального дослідження ЗВО мали однаковий рівень акредитації, рівноцінні матеріально-технічні, методичні та кадрові показники забезпеченості навчального процесу.

На першому етапі дослідження (констатувальному) було проведене анкетування з метою визначення: початкового рівня знань, умінь та навичок з питань підтримки і збереження здоров'я; виявлення мотиваційно-ціннісних орієнтацій студентів, зокрема рангу «здоров'я» в ієрархії цінностей; професійної орієнтованості та готовності до діяльності в соціальній сфері; ставлення респондентів до власного здоров'я та здорового способу життя, досвіду вжитих заходів щодо саморегулювання власного самопочуття.

Перевірку достовірності отриманих результатів було здійснено за критерієм Пірсона (χ^2). За даними, отриманими на початку дослідження: $T_{сп.} = 0,2$, $T_{кр.} = 7,8$. Оскільки $T_{сп.} \leq T_{кр.}$, відхилення не виходять за рамки випадкових коливань, значить між цими групами немає статистично значущої різниці, тому приймається гіпотеза H_1 . Це підтверджує гіпотезу про те, що

рівень здоров'язберігаючої компетентності студентів у експериментальній та контрольній групах на початку експерименту був приблизно однаковий, групи є типовими й визначені правильно для проведення подальшого експерименту. Достатній рівень готовності студентів до здобуття професії соціального працівника на початку експерименту був встановлений у 40% студентів.

Другий етап дослідження, формувальний експеримент, був спрямований на реалізацію запропонованої моделі формування здоров'язберігаючої компетентності в експериментальній групі та констатацію динаміки показників якості відповідно до розроблених критеріїв.

Навчання студентів експериментальної групи відбувалось за навчальним планом, який враховував розроблений зміст спеціальних дисциплін, модулів і тем, спрямованих на формування здоров'язберігаючої компетентності. Серед інноваційних технологій, що використовувались в процесі навчання за спеціальними дисциплінами, які найбільше вплинули на формування здоров'язберігаючої компетентності студентів: розв'язання ситуативних завдань, ділові ігри; вправи із самоаналізом, корекційні групові та індивідуальні заняття з саморегуляції психофізичного стану; розробка особистої програми розвитку здоров'я тощо.

Найбільш ефективними формами організації навчально-освітньої діяльності щодо формування здоров'язберігаючої компетентності студентів стали: студентська соціальна служба, студентський соціальний театр, навчальна лабораторія соціальних технологій, дискусійний клуб, інтелектуальні змагання, вікторини, брейн ринги; волонтерська діяльність у соціальних установах; майстер-класи, та тренінги. Підтверджений позитивний вплив активного залучення студентів до наукової діяльності: участь у проведенні досліджень, олімпіадах, конкурсах студентських наукових робіт; науково-практичних конференціях; написанні наукових робіт (курсівих та бакалаврських) за тематикою здоров'язбереження; публікації наукових статей та тез доповідей конференцій.

На третьому етапі дослідження проведена обробка результатів, математичне обчислення даних та перевірка основної гіпотези щодо ефективності моделі формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін із застосуванням критерія Пірсона (χ^2).

За результатами дослідження встановлено, що якісний рівень здоров'язберігаючої компетентності студентів експериментальної групи після проведення формувального експерименту вищий, ніж у студентів контрольної групи, як за кожним компонентом окремо, так і всіма компонентами у цілому.

Констатований якісний рівень здоров'язберігаючої компетентності (високий та достатньо високий) за мотиваційно-ціннісним компонентом на початку експерименту лише у 5,6% студентів експериментальної та 7,3% контрольної груп; наприкінці дослідження – у 74,9% та 45,3% відповідно. Відстежено тенденцію до зростання ступеню значимості здоров'я (в ієрархії цінностей посідає одне з трьох перших позицій). Зроблений якісний аналіз показників сформованості мотиваційно-ціннісного компоненту здоров'язберіга-

ючої компетентності, який засвідчив, що показники якості в експериментальній групі у 1,7 разів перевищують відповідні показники у контрольній групі.

Виявлений якісний рівень здоров'язберігаючої компетентності (високий та достатньо високий) за когнітивним компонентом на початку експерименту лише у 2,8% студентів експериментальної та 4% контрольної груп; а наприкінці експерименту – 66,5% та 37,3% відповідно. Відстежено позитивну тенденцію до поглиблення знань студентів з питань здоров'язбереження в обох групах, із суттєвою різницею між високим рівнем в експериментальній – 21% та контрольній – 10% групах та достатньо високим рівнем 45,5% та 27,3% відповідно. Зроблений якісний аналіз показників сформованості когнітивного компоненту здоров'язберігаючої компетентності, який засвідчив, що показники якості в експериментальній групі у 1,8 разів перевищують відповідні показники у контрольній групі.

Діагностований якісний рівень здоров'язберігаючої компетентності (високий та достатньо високий) за професійно-практичним компонентом на початку експерименту в експериментальній – 5,6% та контрольній – 4,6% групах, а наприкінці експерименту 51,8% та 27,3% відповідно. Зроблений якісний аналіз показників сформованості професійно-практичного компоненту здоров'язберігаючої компетентності, який засвідчив, що показники якості в експериментальній групі у 1,9 разів перевищують відповідні показники у контрольній групі.

Встановлений якісний рівень здоров'язберігаючої компетентності (високий та достатньо високий) за саморегулятивним компонентом на початку експерименту у 23,1% експериментальної та 22% контрольної групи; наприкінці експерименту – 76,6% та 26% відповідно. Зроблений якісний аналіз показників сформованості саморегулятивного компоненту здоров'язберігаючої компетентності, який засвідчив, що показники якості в експериментальній групі у 2,9 разів перевищують відповідні показники у контрольній групі.

Відзначений якісний рівень здоров'язберігаючої компетентності (високий та достатньо високий) за всіма компонентами на початку експерименту у студентів експериментальної – 9,2% та контрольної – 9,1% груп; наприкінці експерименту – 67,3% та 34% відповідно (рис. 2 та рис. 3).

Зроблений якісний аналіз показників сформованості здоров'язберігаючої компетентності за всіма компонентами, який засвідчив, що показники якості в експериментальній групі у 1,98 разів вище показників у контрольній.

Перевірка достовірності отриманих результатів та основної гіпотези дослідження за критерієм Пірсона (χ^2) наприкінці експерименту виявила, що $T_{сп.} = 35,6$, а $T_{кр.} = 7,8$. Оскільки $T_{сп.} \geq T_{кр.}$ (відхилення виходять за рамки випадкових коливань) значить, між цими групами наявна статистично значуща різниця, тобто приймається нульова гіпотеза (H_0) щодо дієвості застосованих методів педагогічного впливу на формування здоров'язберігаючої компетентності.

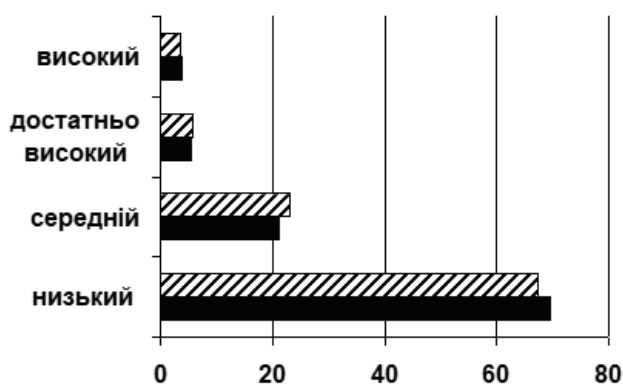

Рис. 2. Рівень сформованості здоров'язберігаючої компетентності на початку дослідження

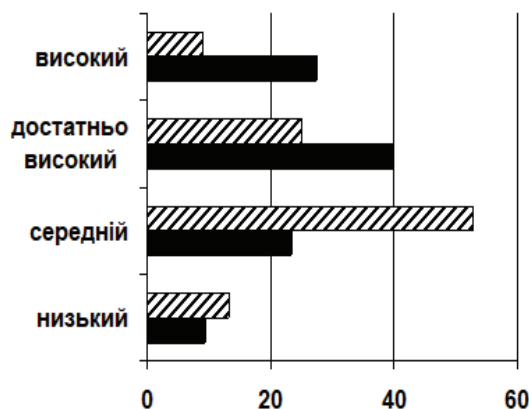

Рис. 3. Рівень сформованості здоров'язберігаючої компетентності наприкінці дослідження

Можна зробити висновок, що значно вищі показники якості здоров'язберігаючої компетентності у студентів експериментальної групи, порівняно зі студентами контрольної групи, свідчать про ефективність розробленої нами моделі формування здоров'язберігаючої компетентності в процесі вивчення спеціальних дисциплін.

ВИСНОВКИ

1. Сьогодні, у воєнний час, соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальна допомога населенню є надзвичайно важливими в Україні, громадянам надається широкий спектр соціальних послуг. Зростає потреба у фахівцях соціальної сфери, здатних ефективно працювати в умовах підвищеного ризику та загрози життю й здоров'ю як клієнтів, так і фахівців соціальної роботи. Виклики сучасності створюють нові вимоги до рівня необхідної професійної кваліфікації й компетенції працівників соціальної сфери, що вимагає вдосконалення змісту і технологій навчання у ЗВО з орієнтацією на формування високого рівня здоров'язберігаючої компетентності. Отже, набуття студентами спеціальності «Соціальна робота» освітнього ступеня «Бакалавр» здоров'язберігаючої компетентності, відповідно до сучасних вимог нашого суспільства, та використання у подальшому отриманих знань, умінь та навичок щодо збереження та зміцнення здоров'я є надзвичайно актуальним.

Здоров'язберігаюча компетентність соціального працівника розглядається як здатність особистості успішно відповідати на індивідуальні та соціальні потреби, діяти в конкретних умовах, виконувати поставлені завдання щодо здоров'я власного та інших. Вона забезпечує організацію здорового способу власного життя у фізичній, соціальній, психічній, духовній сферах та організацію власної праці. Здоров'язберігаюча компетентність формується і розвивається за допомогою комбінації пізнавальних та практичних навичок людини, її цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань та умінь, спрямованих на підвищення рівня здоров'я.

2. Аналіз соціально-педагогічних передумов вдосконалення професійної підготовки соціальних працівників щодо формування їх здоров'язберігаючої компетентності дозволив виділити спеціальні навчальні дисципліни, які безпосередньо та опосередковано впливають на формування здоров'язберігаючої компетентності студентів. Були розроблені доповнення по кожній дисципліні, що спрямовували їх на формування здоров'язберігаючої компетентності. Зазначені дисципліни були внесені до структурно-логічної схеми викладання дисциплін, яка була впроваджена в навчальний процес студентів експериментальної групи.

3. Методом структурного аналізу була розроблена компонентна структура здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників; надані якісні характеристики компонентів та обґрунтовані критерії й рівні її сформованості. Здоров'язберігаючу компетентність визначаємо як інтегративну якість, комплекс біо-психо-соціальних можливостей людини, який забезпечує гомеостаз організму (стан рівноваги, саморегуляції) і взаємодію із зовнішнім середовищем. Основною ознакою компетентності є здатність витримувати значні психофізичні та емоційні навантаження, адаптуватися й повноцінно, кваліфіковано виконувати професійну діяльність у складних умовах.

4. Методом моделювання нами була розроблена «Модель формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін», згідно якої всі її компоненти є рівноцінними, взаємозв'язаними й повинні формуватися комплексно. Когнітивний компонент здоров'язберігаючої компетентності створює певний теоретичний базис знань з охорони, збереження і підтримки здоров'я; професійно-практичний компонент надає інструментарій, який дозволяє на практиці знизити рівень негативного впливу факторів на власне здоров'я та вирішувати задачі щодо здоров'я та життя клієнтів соціальної роботи; мотиваційно-ціннісний компонент створює необхідні умови успішного формування здоров'язберігаючої компетентності, оскільки лише високий рівень мотивації студентів до охорони, збереження і укріплення власного здоров'я, орієнтованість на здоровий спосіб життя забезпечує засвоєння в процесі навчання та практичної підготовки теоретичних знань та практичних навичок у галузі охорони здоров'я; саморегулятивний компонент забезпечує стан рівноваги та саморегуляції організму людини, її взаємодію з оточуючим середовищем. У своїй цілісності здоров'язберігаюча компетентність є особистісною характеристикою, яка характеризує професіоналізм фахівця сфери соціальної роботи, забезпечує умови для його професійного самовдосконалення.

5. Підсумки проведеного емпіричного дослідження засвідчують ефективність моделі формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін. Підтвердилась гіпотеза та основні припущення, сформульовані на початку дисертаційного дослідження. Доведено, що ефективність якості формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників залежить від: змісту навчання, до якого включені теми й модулі з формування

здоров'язберігаючої компетентності; застосованих освітніх технологій як традиційних, так й інноваційних; практичної підготовки (волонтерської діяльності та практик); організаційно-педагогічних умов навчально-освітнього процесу, максимально наближених до умов професійної діяльності в соціальній сфері; успішності розвитку спрямованості особистості на здоров'язбереження (цінності, інтереси, погляди, переконання, ідеали, мотиви); глибини засвоєння професійно-важливих валеологічних знань, вироблення професійних умінь, здібностей та навичок використання здоров'язберігаючих технологій на практиці; рівня професійної самоусвідомленості, самоконтролю, потреби у самовдосконаленні, саморозвитку, самоосвіті, наявності саногенного мислення та саногенних поведінкових навичок.

Як рекомендації до удосконалення змісту та технологій формування здоров'язберігаючої компетентності на високому рівні у фахівців соціальної сфери, автором були розроблені та впроваджені в навчальний процес та практику діяльності соціальних установ ряд факультативних програм (тренінгів).

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Vasiuta Olena. Health-preserving competence as the basis of social-psychological rehabilitation programs. *Social and Human Sciences*. 2022. 03(35). URL: <https://issn2391-4164.blogspot.com/p/202237.html?m=1>
2. Vasiuta O. Methods of forming health-preserving competence of participants of social and psychological rehabilitation programs. *Global Prosperity*. 2022. 2(4), P. 34-40. URL: <https://gprosperity.org/index.php/journal/article/view/92/77>
3. Васюта О. І. Система змішаного навчання у закладах вищої освіти. *Соціальний захист у дискурсі сучасних реалій : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2021. С. 166-177. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/35055/Social%20Protection_21.pdf?sequence=1&isAllowed=y
4. Васюта О. І. Дистанційне навчання у закладах вищої освіти під час пандемії: сучасні виклики та інновації. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка» (Серія: Педагогічні науки)*. 2020. Вип. 11(167). С. 11-16. URL: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/issue/view/8>. DOI: 10.5281/zenodo.4515148
5. Васюта О. І., Тополь О. В. Репродуктивні установки як регулятори демографічної поведінки сучасної української молоді. *Збірник наукових праць «Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка» (Серія: Педагогічні науки)*. 2019. Вип. 2(158). С. 73-78.
6. Васюта О. І. Основи формування компетенцій здоров'язбереження в процесі підготовки бакалаврів галузі знань 23 «Соціальна робота» спеціальності 232 «Соціальне забезпечення». *Соціальна політика сучасного українського суспільства: соціально-захисний контекст : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова*, 2018. С. 211-221. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/>

bitstream/handle/123456789/23334/Sotsialna%20Polityka%20Suchasnoho%20Ukrainkoho%20Suspilstva.pdf?sequence=1&isAllowed=y

7. Васюта О. І. Розвиток репродуктивної культури студентської молоді. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (Серія: Педагогічні науки)*. 2015. Вип. 124. С. 132-135.

8. Васюта О. І. Формування відповідального ставлення до власного здоров'я в процесі професійної підготовки соціальних працівників. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (Серія: Педагогічні науки)*. 2014. Вип. 117. С. 197-199.

9. Васюта О. І. Медико-соціальні основи охорони та збереження здоров'я студентів спеціальності «Соціальна робота». *Соціальна робота в Україні: теорія і практика : науково-методичний журнал*. 2014. № 3-4. С. 5-11. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20489/Vasiuta.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

10. Васюта О. І. Роль наскрізної системи практик у формуванні здоров'я-зберігаючої компетентності бакалаврів соціальної роботи. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика : науково-методичний журнал*. 2013. №1/2. С. 67-75. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/28954/Vasiuta.pdf?sequence=1>

11. Васюта О. І. Мотиваційно-ціннісний компонент здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка : збірник наукових праць*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2012. Вип. 14. Частина III. С. 56-63.

12. Васюта О. І. Вимоги до освітнього стандарту з соціальної роботи згідно національної рамки кваліфікацій. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (Серія: Педагогічні науки)*. 2012. Вип. 97. С. 433-436.

13. Васюта О. І. Когнітивний та професійно-практичний компоненти здоров'язберігаючої компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (Серія: Педагогічні науки)*. 2012. Вип. 100. С. 67-70.

14. Тополь О. І. Нормативне та навчально-методичне забезпечення підготовки соціальних працівників у вищих навчальних закладах *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (Серія: Педагогічні науки)*. 2011. Вип. 90. С. 218-221.

15. Тополь О. І. Здоров'язберігаюча компетентність як складова професіоналізму соціального працівника. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка (Серія : Педагогіка)*. 2011. №4. С. 69-75 (Index Copernicus International).

16. Тополь О. І. Професійне становлення фахівця із соціальної роботи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (Серія: Педагогічні науки)*. 2010. Вип. 80. С. 122-125.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

17. Васюта О. І. Компетенції здоров'язбереження як засадничі в підготовці фахівців соціальної сфери. *Стратегії та модуси соціального буття сучасної людини: захист та допомога : Міжнародна наук.-практ. конф. (Київ-Чернігів, 17 травня, 2019 р.)* : зб. матер. Чернігів : НУ «Чернігівський Колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2019. С. 25-27.

18. Васюта О. І. Формування валеологічної установки у молодій людини. *Соціальна політика: концепції, технології, перспективи : електронний зб. матер. VIII Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 17 травня, 2018 р.)*. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2018. С. 67-70. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23335/Sotsialna%20Polityka%20Kontseptsii%20Tekhnologii%20Perspektyvy.pdf?sequence=1>

19. Васюта О. І. Репродуктивне здоров'я населення: фактори впливу. *Імперативи поступу України в умовах цивілізаційних викликів сучасного світу : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 27 січня, 2015 р.)*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 52-54.

20. Васюта О. І. Професійно важливі уміння соціального працівника щодо охорони і збереження власного здоров'я. *Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях молодих вчених «Родзинка – 2012»* : зб. матер. XIV Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених. Черкаси : Брама-Україна, 2012. С. 149-150.

21. Васюта О. І. Інноваційні підходи до визначення змісту соціальної освіти. *Людина. Культура. Освіта : матеріали II Всеукраїнських філософських читань пам'яті д. філософ. н., професора В. І. Шевченка (м. Чернігів, 17 лютого, 2012 р.)*. Чернігів : ЧДІЕУ, 2012. С. 211-213.

22. Тополь О. І. Структура професійної компетентності фахівця із соціальної роботи. *Соціальна робота як чинник гуманізації суспільного буття: український та міжнародний досвід : Міжнародна наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 3-4 грудня, 2010 р.)* : тези допов. Чернігів : ЧДІЕУ, 2011. С. 157-159.

23. Тополь О. І. Теоретичні засади формування готовності студентів до роботи в соціальній сфері. *Імперативи розвитку України в умовах глобалізації : II Міжнародна наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 4-5 червня, 2010 р.)* : матер. допов. Чернігів : ЧДІЕУ, 2010. С. 256-258.

24. Тополь О. І. Результати дослідження обізнаності молоді з проблем захворюваності на соціально-небезпечні хвороби. *Сучасні тенденції розвитку економіки, освіти та науки в контексті євроінтеграції : Всеукраїнська наук.-практ. конф. (Чернігів, 3-4 квітня, 2008 р.)* : матер. допов. Чернігів : ЧДІЕУ, 2008. С. 179-181.

25. Тополь О. І. Дослідження рівня обізнаності молоді з проблем ВІЛ/СНІДу та наркоманії. *Актуальні проблеми розвитку економіки, освіти та науки в умовах трансформації суспільства: X наук.-практ. конф. викладачів, співробітників та студентів ЧДІЕУ : тези доповідей*. Чернігів : ЧДІЕУ, 2006. С. 134-135.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

26. Topol O., Vasiuta O. Health preservation as a key competence of future specialists of social sphere. *Гілея : (науковий вісник) : зб. наук. пр. / гол. ред. В. М. Вашкевич*. Київ : Вид-во «Гілея». 2019. Вип. 151(№12) Ч. 2. С. 146-149. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/30931/Topol_Vasiuta.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Index Copernicus International).

27. Васюта О. І. Головні засади формування здоров'язберігаючої компетентності бакалаврів соціальної роботи. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія : збірник*. Чернігів : Черніг. держ. технол. ун-т. 2013. №1(2). С. 269-272. URL: http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/11537/AIE1_2-269-272.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Index Copernicus International).

28. Звіт про науково-дослідну роботу «Комплексна соціальна допомога вразливим категоріям населення як пріоритетний напрям соціальної політики України». Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. 82 с.

АНОТАЦІЇ

Васюта О. І. Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Чернігів, 2024.

Дисертацію присвячено дослідженню проблеми формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін. Проаналізований стан проблеми формування здоров'язберігаючої компетентності фахівців соціальної роботи в педагогічній теорії та практиці; розроблена структура здоров'язберігаючої компетентності, що складається з мотиваційно-ціннісного, когнітивного, професійно-практичного та саморегулятивного компонентів; з'ясовані організаційно-педагогічні умови, зміст та технології її формування; розроблені критерії оцінювання та зазначені рівні сформованості здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників, побудована «Модель формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін». У процесі емпіричного дослідження доведена ефективність змісту, форм та методів формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення спеціальних дисциплін у ЗВО.

Ключові слова: соціальний працівник, професійна підготовка, здоров'язберігаюча компетентність, мотиваційно-ціннісний компонент, когнітивний компонент, професійно-практичний компонент, саморегулятивний компонент, модель формування здоров'язберігаючої компетентності соціального працівника.

Vasiuta O. I. Forming of health-preserving competence of future social workers in the process of studying special disciplines. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education – T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium», Chernihiv, 2024.

The dissertation is devoted to researching the problem of the formation of health-saving competence of future social workers in the process of studying special disciplines. The state of the problem of formation of health-saving competence of social work specialists in pedagogical theory and practice is analysed; the structure of health-saving competence is developed, which consists of motivational and value, cognitive, professional-practical and self-regulative components; organisational and pedagogical conditions, content and technologies of its formation are found out; evaluation criteria are developed, and levels of formation of health-saving competence of future social workers are marked.

Analysing social workers' training content allowed us to identify disciplines that directly and indirectly influence the formation of students' health-saving competence. The study of the content of special disciplines according to educational and working programmes allowed us to formulate modules and topics for each discipline that would contribute to the formation of health-saving competence. The specified disciplines were grouped into blocks (professional-practical, sociological and psychological-pedagogical, and technological) and introduced into the structural and logical scheme of teaching disciplines, which was implemented in the educational process. Having developed criteria for assessing the level of formation of health-saving competence of bachelors of social work and defining their main indicators, the following four levels of formation of health-saving competence of future social workers were taken as a basis: low, medium, high enough and high.

The conducted experimental work proved the effectiveness of pedagogical conditions that positively influence the formation of health-saving competence of future social workers; improvement of the content of special disciplines by modules and individual topics – contribute to the development of health-saving competence, selected technologies of educational work are effective, in particular, such innovative methods as the educational laboratory of social technologies; master classes, role-playing games and trainings, competition. The effectiveness of the developed organisational and pedagogical model of formation of health-saving competence of future social workers in the process of studying special disciplines has been confirmed by the results of the final validation experiment, the analysis of which showed a significant positive dynamics in the formation of health-saving competence of the respondents of the experimental group compared to the control group.

Keywords: social worker, professional training, health-saving competence, motivational and value component, cognitive component, professional and practical component, self-regulative component, model of formation of health-saving competence of a social worker.

Підписано до друку 27.02.2024 р. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Ум. друк арк. 1,16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 0001.

ТОВ "Видавництво "Десна Поліграф"
Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 4079 від 1 червня 2011 року
Тел. +38-097-385-28-13

Віддруковано ТОВ "Видавництво "Десна Поліграф"
14035, м. Чернігів, вул. Карпенка-Карого, 40